

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

dr. Mihai-Ștefan DINU

**SECURITATEA ÎN ZONA ESTICĂ
A MĂRII MEDITERANE**

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2012

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DINU, MIHAI-ȘTEFAN

Securitatea în zona estică a Mării Mediterane / dr. Mihai-Ștefan
Dinu. - București : Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”,
2012

Bibliogr.
ISBN 978-606-660-004-0

355

© Toate drepturile asupra prezentei ediții
sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului*

ISBN 978-606-660-004-0

CUPRINS

INTRODUCERE	6
Capitolul 1. PROFILUL GEOSTRATEGIC AL REGIUNII	9
1.1. Statele din zona estică a Mării Mediterane	9
1.2. Actori statali regionali și internaționali importanți	14
CAPITOLUL 2. STAREA DE SECURITATE A REGIUNII	22
2.1. Problemele regiunii	22
2.1.1. Siria – reverberația violentă a Primăverii Arabe	22
2.1.2. Conflictul israeliano-palestinian	25
2.2. Aspecte regionale cu implicații asupra securității regiunilor invecinate	31
2.2.1. Problema kurdă.....	32
2.2.2. Islam, islamism și influența acestora asupra fenomenului terorist sau a mișcărilor de insurgență	37
Capitolul 3. MEDITERANA DE EST – NEXUS AL PUTERILOR REGIONALE ȘI INTERNAȚIONALE ANGAJATE ÎN COMPETIȚIA PENTRU RESURSE	46
3.1. Importanța strategică a Mediteranei de est – rutele de transport al resurselor energetice.....	46
3.2. Previzionări privind rolul zonei în competiția pentru resurse....	49
CONCLUZII	51
Bibliografie selectivă	53

SECURITY IN THE EASTERN AREA OF MEDITERRANEAN SEA

Summary

Introduction*Geostrategic profile of the region*States of the Eastern Mediterranean Region* Major international actors in the region* Security of the region* Issues of the region* Syria – the violent reverberation of Arab Spring*Israeli-Palestinian Conflict* The Implication of regional issues on neighboring regions' security* Kurds* Islam, islamism and their influence on terrorist and insurgency phenomena*Eastern Mediterranean – the nexus of regional and international powers engaged in the resource competition* Strategic importance of Eastern Mediterranean – energy resources transportation routes* Forecasts on the region's role in resources competition* Conclusions*Selective Bibliography*

Abstract

Eastern Mediterranean Area constitutes, geostrategic, an area of regional and continental intersection. This is why the major international actors are interested in having an active presence in this area which is neighboring with other strategically important regions like Middle East, North Africa or Black Sea Region. Moreover, the area' security issues are very sensitive; any increasing of their complexity could lead to a degradation of security not only in the area, but also in the neighboring regions.

INTRODUCERE

Zona Mării Mediterane a fost caracterizată din vremuri istorice drept un mediu divers, flexibil, activitățile umane desfășurate în această zonă fiind definite de o anumită stare de instabilitate. Nici nu avea cum să fie altfel, din moment ce zona a fost cunoscută drept important spațiu de tranzit geografic, comercial, imigraționist etc. Este, în primul rând, spațiu naval de tranzit între bazinul Mării Negre și Oceanul Atlantic, între Oceanul Atlantic și Oceanul Indian, apoi spațiul tranzitat de populațiile imigraționiste în drumul lor dinspre continentul african spre continentul european, și, nu în ultimul rând, poate cel mai important spațiu de intersecție a rutelor comerciale și de transport a resurselor energetice între porturi aflate pe toate continentele planetei.

Având în vedere aceste aspecte, de-a lungul timpului statele riverane au căutat să se adapteze acestui mediu, fie pentru a putea profita la maxim de oportunitățile furnizate de vecinătatea bazinului mediteranean pentru a-și urmări interesele naționale, sau, din contră, pentru a putea contracara eficient orice amenințare ce ar fi afectat interesele proprii sau ale alianțelor din care făceau parte.

Prezentul studiu se va concentra asupra zonei estice a Mării Mediterane, a statelor considerate ca făcând parte din această zonă, dar și a actorilor internaționali importanți ale căror interese strategice impun o prezență activă în zona estică mediteraneană în special datorită faptului că din această zonă se poate interveni rapid atât în regiunea Orientului Mijlociu, cât și în cea a Nordului Africii.

Marea Mediterană a fost cunoscută de-a lungul timpului sub diverse denumiri: *Mare Nostrum*¹, *Marea Albă (Akadeniz*²), *Marea cea Mare (Yam Gadol*³).

Marea Mediterană pe care o cunoaștem astăzi este rezultatul marilor civilizații istorice sau puteri coloniale moderne: feniciană, greacă, etruscă – în Antichitate, genoveză, venețiană, catalană – în Evul Mediu, olandeză, britanică, otomană, franceză și rusă – de la 1500 și până aproape de începutul secolului XX.

În ciuda faptului că în secolul al XX-lea s-au dezvoltat enorm transporturile feroviare și cele aeriene, transporturile maritime au rămas un mijloc eficient de transport până în prezent, Marea Mediterană reprezentând una dintre cele mai folosite rute de transport maritim internațional. Astfel, prin Mediterana trece aproape o treime din traficul maritim internațional, un sfert din transportul de resurse petroliere, infrastructura portuară conținând nu mai puțin de 450 de porturi și terminale portuare⁴.

În acest context, zona estică a Mării Mediterane capătă o importanță aparte, aici fiind plasat Canalul Suez, care leagă Marea Mediterană de Marea Roșie.

Existența Canalului Suez face posibilă scurtarea rutei europene dintre Oceanul Atlantic și Oceanul Indian, via Marea Mediterana cu mai bine de 8000 de kilometri, față de ruta care ar ocoli continentul African (figura nr. 1).

Figura nr. 1. Comparația rutelor de transport între Oceanul Atlantic și Oceanul Indian

De asemenea, Canalul Suez reprezintă o rută de transport al petrolului din golful Persic către Europa și America.

Pornind de la aceste aspecte, am considerat că zona estică a Mării Mediterane merită o atenție deosebită din punct de vedere al securității. Astfel în prezentul studiu vom analiza starea de securitate a regiunii concentrându-ne asupra profilului geostrategic al acesteia dar și a problemelor existente în zonă, în special a acelor cu implicații regionale extinse spre Orientul Mijlociu.

¹ Limba latină

² Limba turcă

³ Limba ebraică

⁴ ***, *Bluemassmed Project, A Pilot Project for the integration of Maritime Surveillance on the Mediterranean Area and its Atlantic Approaches*, <http://www.bluemassmed.net>

CAPITOLUL 1. PROFILUL GEOSTRATEGIC AL REGIUNII

Zona Mării Mediterane constituie, din punct de vedere geostrategic, o zonă de intersecție regională și continentală. Este plasată la intersecția regiunii Europei de Sud-Est cu regiunea Orientului Mijlociu și a Africii de Nord, cu deschidere imediată spre Caucaz și Asia Centrală, regiuni ce corespund celor trei continente care, de asemenea, își găsesc intersecția în această zonă: Europa, Africa și Asia (figura nr. 2).

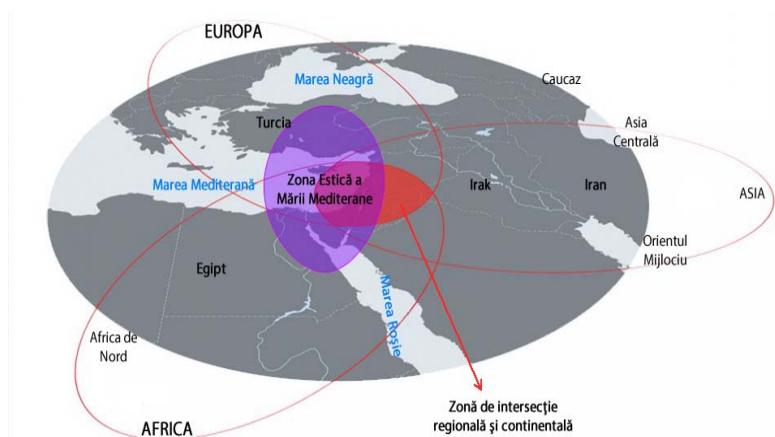

Figura nr. 2. Zona Estică a Mării Mediterane, zonă de intersecție regională și continentală

1.1. Statele din zona estică a Mării Mediterane

Discutând despre zona estică a Mării Mediterane, ne vom concentra atenția asupra statelor riverane situate în partea de est a bazinului Mării Mediterane.

Identificăm, astfel, un număr de șase state: Cipru, Egipt, Israel, Liban, Turcia și Siria (figura nr. 3).

Figura nr. 3. Statele zonei estice a Mării Mediterane

Cu excepția Ciprului, celelalte state sunt, în mod tradițional, percepute ca aparținând regiunii Orientului Mijlociu și Africii de Nord. Pentru o imagine cât mai clară ale acestor state vom prezenta, în continuare, pe scurt, repere specifice fiecăruia dintre acestea, folosind informații furnizate de baza de date World Factbook⁵.

⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

Cipru este un stat insular cu o populație estimată la 1.155.403 locuitori. Din punct de vedere etnic, populația este alcătuită din 77% greci, 18% turci și 5% alte etnii. Profilul religios al populației este majoritar ortodox (78%), 18% fiind musulmani, iar 4% alte religii.

Pe fondul disensiunilor etnice dintre ciprioții greci și ciprioții turci, insula este împărțită din anul 1983, când partea de nord a insulei s-a declarat drept Republica Turcă a Ciprului de Nord, noua entitate fiind recunoscută oficial numai de către Turcia.

În ultimii ani, la inițiativa comunității internaționale și cu sprijinul Uniunii Europene (al cărui stat membru Cipru este din anul 2004) au avut loc numeroase runde de negocieri destinate reunirii celor două părți ale insulei.

Egiptul aparține tradițional Nordului Africii, având o populație de circa 85.294.388 locuitori, din punct de vedere etnic 99,6% constituind egipteni, 0,4% alte etnii. Profilul religios al populației este dat de o majoritate musulmană (suniți), aproximativ 90% din populație, 9% fiind copti, iar 1% creștini

Teritorial, deține o poziție strategică remarcabilă, ce îi dă posibilitatea să controleze Peninsula Sinai - singura trecere terestră între Africa de Nord și Asia de Vest - și Canalul Suez (care face legătura între Mediterana și Oceanul Indian). Mărimea țării, ca și vecinătatea cu Israelul, transformă Egiptul într-un factor important în geopolitica Orientului Mijlociu.

Egiptul a fost cel de al doilea stat, după Tunisia, cuprins de valul Primăverii Arabe, în anul 2011. Alegerile din anul 2012 au adus la președinție candidatul Frăției Musulmane, Mohammed Mursi.

Israelul are o populație estimată la 7.707.042 locuitori, din punct de vedere etnic 76,4% dintre aceștia fiind evrei, 23,6% arabi. Decupajul religios al populației prezintă 75,6% populație de religie iudaică, 16,9% musulmani, 2% creștini, 1,7% druzi, 3,8 % alte religii.

Israelul dispune de ieșire la Marea Mediterană deținând o poziție strategică semnificativă în vestul Orientului Mijlociu. După războiul arabo-israelian din 1973, Israelul continuă să aibă probleme cu palestinienii, diferendul teritorial cu Iordania fiind rezolvat în 26 octombrie 1994, printr-un tratat de pace.

Libanul are o populație de circa 4.131.583 locuitori, majoritatea (95%) fiind arabi, cu o minoritate (4%) armeană alături de 1% alte etnii. Din punct de vedere religios populația este alcătuită din 59,7% musulmani (shiiți, suniți, druzi, alawiți ș.a.), 39% creștini (maroniți, ortodocși de rit grec, armean sau sirian, romano-catolici, protestanți etc.) și 1,3% alte religii.

Din punct de vedere strategic, alături de Israelul și Siria, poate controla limita maritimă a Orientului Mijlociu, la Marea Mediterană și terminalele rutelor comerciale dintre bazinele Mării Mediterane, Mării Caspice și spațiul Golfului.

A înregistrat progrese remarcabile în ceea ce privește reconstrucția instituțiilor politice, recâștigându-și stabilitatea după 1991, la sfârșitul unui război civil de 16 ani. Desfășoară primele alegeri legislative de la terminarea războiului civil în anul 2005.

Deși sub influența valului de mișcări populare ale Primăverii Arabe populația Libanului a demonstrat împotriva politicii partinice, dar nu au existat consecințe privind schimbări în sistemul politic.

Siria are o populație de circa 22.457.336 locuitori, grupurile etnice principale fiind: arabi 90,3%, kurzi 9,7%, armeni și alte etnii. Din punct de vedere religios, populația este alcătuită din musulmani sunniți 74%, alawiți, druzi și diferite secte musulmane 16%, creștini (diferite denomiții) 10% și evrei (comunități restrânse în Damasc, Al Qamishli și Alepp).

Siria este republică prezidențială (conducerea aparține de decenii familiei Assad).

Legată multă vreme de evoluția conflictului israeliano-palestiniană, istoria Siriei este în prezent supusă unor încercări dificile. Pe fondul Primăverii Arabe din anul 2011, în provincia Dara, situată în sudul Siriei, se declanșează proteste anti guvernamentale, cu privire la legalizarea partidelor politice și îndepărtarea autorităților locale corupte. Demonstrațiile s-au răspândit la nivelul principalelor orașe, însă intensitatea și mărimea acestora au variat. Au loc ciocniri violente între susținătorii opoziției și forțele guvernamentale, totul culminând cu ciocniri armate între părțile menționate. În decembrie 2012 forțele antiguvernamentale unite sub egida Coaliția Națională a Revoluției Siriene și a Forțelor de Opoziție au obținut recunoașterea a peste 130 de state ca singur reprezentant legitim al poporului Sirian. Acest fapt nu a condus, însă, la încetarea ostilităților, numărul victimelor ajungând la nivelul zecilor de mii.

Turcia reprezintă un actor major în regiune. Cu o populație de 80.694.485, majoritar musulmană (99,8%) aparținând ramurii sunitice a islamului, Turcia are ca principale grupuri etnice turci (70-75%), kurzi (18%), și alte minorități (7-12%).

Turcia dispune de o poziție strategică remarcabilă: pe axele terestre (Europa de Sud-Est – Orientul Apropiat și Mijlociu și Caucaz – Mediterana, Marea Neagră – Marea Mediterană) și navală (Marea Mediterană – Marea Neagră – Europa de Est și de Nord); controlează strâmtoarele Bosfor și Dardanele.

Statul turc dispune de o economie modernă, în plină dezvoltare, la care contribuie din ce în ce mai mult sectoarele industriei și serviciilor, deși tradiționalul sector al agriculturii încorporează 25% din forța de muncă disponibilă. Relații comerciale foarte dinamice (exporturi de 27 miliarde), orientate spre: Germania (10%), Marea Britanie (6%), Franța (5%), Federația Rusă (4,4%).

1.2. Actori statali regionali și internaționali importanți

Criza financiară din perioada 2008-2010 alături de evenimentele care au avut loc în ultimii ani în multe dintre statele riverane Mării Mediterane, cum ar fi schimbările produse în urma Primăverii Arabe au determinat schimbări atât în arhitectura de securitate a zonei estice a Mării Mediterane cât și în proiectarea intereselor unor actori internaționali importanți în regiune.

Având în vedere că statele cuprinse în zona estică a Mării Mediterane sunt, așa cum notam anterior, considerate a aparținând în mod tradițional regiunii Orientului Mijlociu și Africii de Nord, suntem de părere că o analiză a intereselor actorilor regionali sau internaționali din regiune nu poate fi realizată decât în contextul mai larg, dar specific, al regiunii Orientului Mijlociu și Africii de Nord.

În ceea ce privește arhitectura de securitate a zonei estice a Mării Mediterane, trebuie să spunem că aceasta este influențată în mod direct de evoluțiile recente din regiunea Orientului Mijlociu și Africii de Nord.

Arhitectura de securitate fundamentată pe parteneriatele strategice ale Statelor Unite pe de o parte cu Turcia și Israel, pe de cealaltă parte cu Egipt și Israel (figura nr. 4) era proiectată pentru a asigura o cât mai solidă stabilitate regiunii Orientului Mijlociu.

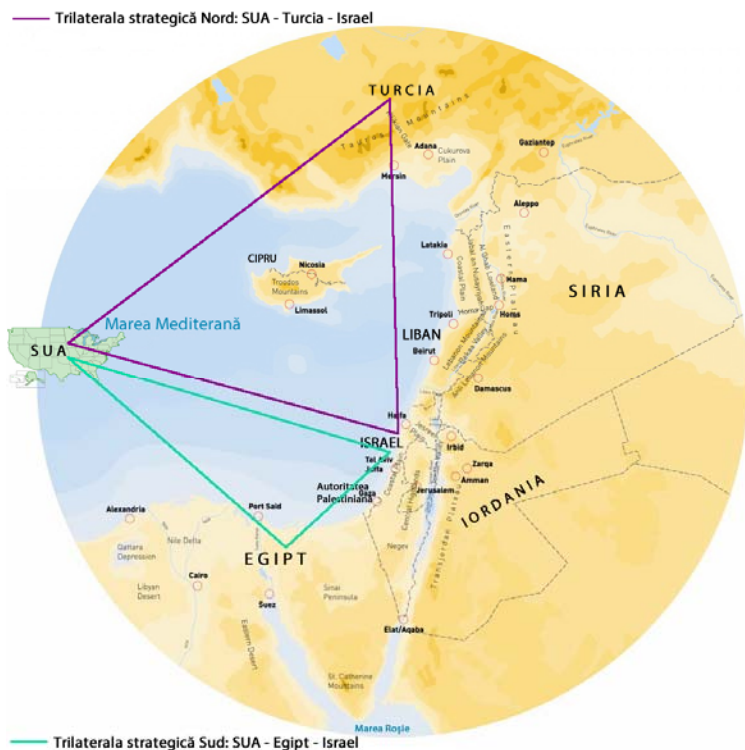

Figura nr. 4. Trilateralele strategice ale SUA estul Mării Mediterane

Au existat, însă, o serie de factori care au dus la schimbarea configurației acestor trilaterale strategice.

Este vorba, în primul rând, despre Turcia, a cărei politică a fost modelată în ultima perioadă, în scopul accederii la Uniunea Europeană ca membru deplin, multe dintre aspectele politicii sale externe reflectând nevoia de ajustare la direcția europeană. Ca stat al cărui teritoriu se întinde pe două continente (cel european și cel asiatic), Turcia pare a transpune această dualitate și în orientarea politicii sale externe, în sensul în care tinde ca direcția europeană să fie privită drept o oportunitate și să acționeze în consecință prin acțiuni bilaterale de cooperare în regiunile învecinate precum Balcanii sau Zona Mării Negre. În ceea ce privește direcția asiatică a proiectării intereselor sale, și ne referim aici în special la regiunea Orientului Mijlociu, Turcia are tendința de a o percepe ca pe o sursă de riscuri la adresa securității sale naționale, și, de aceea de a acționa unilateral în problemele regiunii cum ar fi problema kurdă, conflictul israeliano-palestinian, sau situația Ciprului.

De altfel, răcirea relațiilor turco-israeliene, răcire care a destabilizat pentru o perioadă de aproape trei ani trilaterală strategică SUA – Turcia – Israel, poate fi relaționată direct evoluției conflictului israeliano-palestinian, în sensul în care o navă sub pavilion turc, destinată transportului de ajutoare pentru Gaza, a fost supusă unui raid de comando în anul 2010 de către forțele israeliene. Refuzul autorităților israeliene de a-și cere scuze față de regretabila acțiune a fost criticat de către guvernul turc, care, prin vocea ministrului de externe Ahmet

Davutoglu, anunța suspendarea⁶ tuturor acordurilor militare dintre cele două țări până la primirea scuzelor privind moartea a nouă persoane rezultată în urma raidului israelian și încetarea blocadei navale pentru Gaza.

Mai mult, în aceeași perioadă relațiile turco-israeliene au fost inflamate de subiectul exploatării rezervelor de gaze naturale din platforma maritimă, în spațiul cuprins între Cipru, Turcia, Liban, Siria, Israel și Egipt. În opinia noastră, o posibilă sursă de tensiuni între Turcia și Israel nu ar apărea pe fondul exploatării resurselor de gaz natural aflate în Zona Economică Exclusivă a Israelului, care este reglementată pe baza normelor de drept internațional, ci din contractele consorțiilor economice pe care Israelul le formează fie cu SUA fie cu Cipru pentru a exploata în condiții legale rezervele de gaz natural aflate în Zona Economică Exclusivă a Ciprului. Luând în considerare situația încă neclară a negocierilor privind statutul reunificării Ciprului, inițiativele economice anterior menționate ale Israelului ar putea conduce la dispute suplimentare între cele două state mediteraneene care altădată constituiau aliați de nădejde.

De altfel, în ceea ce privește relațiile militare dintre cele două state trebuie să menționăm că anul 2012 a fost primul an în care exercițiului militar întrunit *Reliant Mermaid*, instrument de cooperare militară tradițional al trilateralei strategice SUA – Turcia – Israel, s-a desfășurat fără participarea Turciei, ca urmare a suspendării de către Turcia a tuturor acordurilor militare cu Israelul.

Este evident că o astfel de situație nu convine, din punct de vedere strategic, SUA care consideră că prin retragerea

⁶ Sebnem Arsu, Alan Cowel, *Turkey Expels Israeli Envoy in Dispute Over Raid*, www.nytimes.com/2011/09/03/world/middleeast/03turkey.html?pagewanted=all

Turciei din trilaterala amintită este periclitată stabilitatea regională pe partea de Nord a zonei estice a Mării Mediterane, și poate din această cauză poate reconfigura structura trilateralei nordice prin ocuparea locului lăsat liber de Turcia de către Grecia. Această reconfigurare poate avea șanse ridicate de realizare, dacă luăm în considerare că, din anul 2011, SUA împreună cu Israelul și Grecia au desfășurat exercițiul militar întrunit naval și aerian *Noble Dina*, în zona maritimă din jurul insulei Creta și în zona estică a Mării Mediterane. Desfășurat de obicei pe o perioadă de 15 zile exercițiul presupune simularea angajării în situație de luptă împotriva submarinelor, lupte aeriene și acțiuni de protecție a platformelor maritime de extragere a gazului natural din Mediterana⁷. În opinia noastră, această inițiativă de cooperare militară poate constitui o alternativă la tradiționala trilaterală SUA, Turcia, Israel, însă trebuie să avem în vedere și faptul, deloc de neglijat, că Grecia constituie un rival regional tradițional al Turciei, iar promovarea Greciei în poziția de putere regională majoră în Mediterana de Est nu ar conduce decât la un și mai ridicat grad de complexitate al relațiilor de rivalitate deja existente între Turcia și Grecia, ceea ce ar face posibilă apariția unui triunghi de instabilitate între Turcia, de o parte, și Grecia și Israel de cealaltă parte. Acest aspect se pare că nu a trecut neobservat de

⁷Roby Nathanson, Roe Levy, *Natural Gas in the Eastern Mediterranean Casus Belli or Chance for Regional Cooperation?*, Israeli European Policy Network and Institute for National Security Studies, Tel Aviv, 2012, p.60; www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_wsite1_1_07/03/2013_486345, www.timesofisrael.com/topic/operation-noble-dina/

către SUA, care s-a implicat prin președintele Barack Obama⁸ în rezolvarea disputei dintre Turcia și Israel.

De cealaltă parte a zonei estice a Mării Mediterane, problemele apărute în cazul trilateralei SUA – Egipt – Israel, sunt relaționate Egiptului, mai exact cum se va schimba atitudinea autorităților de la Cairo după procesul de democratizare a societății egiptene, care a rezultat ca o consecință a mișcărilor populare denumite Primăvara Arabă.

Trilaterala SUA, Egipt, Israel a funcționat cu succes în trecut, când atât președintele Hosni Mubarak, cât și segmentul militar acordau o atenție deosebită relațiilor cu Israelul, în special pentru că aceste relații erau sprijinite de un acord de asistență economică cu SUA, în valoare de 13 miliarde de dolari anual⁹. Potrivit specialiștilor¹⁰, aceste sume ajutau la modernizarea armatei egiptene, sprijinind dezvoltarea instituțiilor militare în detrimentul pornirii unei curse a înarmărilor cu Israelul.

Astăzi, trilaterala sudică se confruntă cu o stare de incertitudine provenită din modul în care vor alege autoritățile nou alese ale Egiptului să modeleze politica externă a statului. Câștigarea alegerilor prezidențiale de către candidatul Frăției Musulmane, perceput drept o grupare politică cu tendințe islamiste, nu dau semnale de încurajare privind resolidificarea trilateralei, cu atât mai mult cu cât, în aprilie 2012, *Egyptian*

---

⁸ Judi Rudoren, Mark Landler, *With Obama as Broker, Israelis and Turkey End Dispute*, www.nytimes.com/2013/03/23/world/middleeast/president-obama-israel.html?pagewanted=all&_r=0

⁹ Jon B. Alterman, Haim Malka, *Shifting Eastern Mediterranean Geometry*, Center for Strategic and International Studies, The Washington Quarterly, SUMMER 2012, p. 119, <http://dx.doi.org/10.1080/0163660X.2012.706512>

¹⁰ *Ibidem*.

General Petroleum Corporation, anunța că ar putea înceta livrările de gaze naturale către Israel.

Iată așadar că viitorul politicii SUA privind Mediterana de Est pare mai degrabă neclar, în condițiile în care majoritatea statelor riverane s-au confruntat cu schimbări de regim politic, ceea ce a sporit gradul de impredictibilitate al politicii externe duse de fiecare dintre acestea.

Un alt actor internațional important în regiune este Rusia, privită de către Turcia drept un competitor strategic pe termen lung.

Rusia este prezentă activ în Mediterana încă din anul 1958, după intervenția SUA în Liban. La acea dată URSS poziționa în zonă o escadrilă înaintată a flotei din Marea Neagră și obținea dreptul de a folosi unele facilități navale din statele arabe precum Egipt sau Siria. De altfel, din 1977, portul sirian Tartus devine principala bază de sprijin din Mediterana, după abandonarea bazelor din Egipt.

Din anul 1991, după dezintegrarea URSS, escadronul mediteranean își încetează existența, însă începând cu anul 2007 forțe reduse ale flotei ruse sunt trimise în Mediterana. Cu excepția acestor forțe și capacităților limitate de sprijin ale bazei din Tartus, prezența militară a Rusiei în Mediterana este neglijabilă, însă, opinia noastră este că principalul instrument al Rusiei în regiune este politica sistematică de penetrare economică și geostrategică, în special către Cipru și Grecia, pe fondul menținerii deschiderilor obținute către Egipt și Irak. Sprijină, de asemenea, activ Siria, în special după declanșarea ciocnirilor dintre rebeli și forțele guvernamentale. Folosind în special instrumentele diplomatice Rusia a devenit singura putere care sprijină în mod deschis regimul sirian al

președintelui Assad, criticând inițiativele care sprijină forțele rebele antiguvernamentale¹¹. Deși există păreri care motivează acțiunile Moscovei pe fondul intereselor economice pe care aceasta le are în Siria, opinia noastră este că acestor interese economice direct relaționate Siriei, le sunt adăugate interese privind resursele energetice existente în platforma maritimă a estului Mării Mediterane. În acest fel poziția geografică a Siriei, ca și poziția bazei militare din portul Tartus, constituie atuuiri necesare continuării strategiei energetice rusești fundamentată pe exploatarea sau transportul resurselor de gaze naturale din zonă. Evident, această strategie energetică a Rusiei este modelată și de actualele contracte ale gigantului industriei energetice rusești GAZPROM. Acesta este principalul furnizor de gaze naturale pentru Europa și Turcia (o treime din gazul livrat se îndreaptă către acestea), mai mult de jumătate din cantitatea furnizată fiind provenită din zona estică a Mării Mediterane.

Revenind la cadrul strategic general al zonei analizate, putem observa, după analiza prezentată privind acțiunile și interesele strategice ale principalilor actori statali regionali și internaționali, că starea de securitate a regiunii este afectată de o serie de aspecte printre care războiul civil din Siria, conflictul israeliano-palestinian și disputele privind delimitările maritime ale zonei.

---

¹¹ ***, *Russia, Iran set to counter US-Israeli strike against Iran*, www.eutimes.net/2012/04/russia-iran-set-to-counter-us-israeli-strike-against-iran/

CAPITOLUL 2. STAREA DE SECURITATE A REGIUNII

2.1. Problemele regiunii

Așa cum reiese din analiza prezentată în capitolul anterior, starea de securitate a zonei estice a Mării Mediterane, pare a fi una caracterizată de o tendință de deteriorare, pe fondul schimbărilor provocate de mișcările populare cunoscute sub numele de Primăvara Arabă, care au contribuit la acutizarea unor dispute deja existente, cum ar fi războiul civil din Siria sau conflictul israeliano-palestinian.

2.1.1. Siria – reverberația violentă a Primăverii Arabe

În opinia noastră situația prezentă a Siriei a fost cauzată de propagarea revoltelor populare din Tunisia și Egipt către celelalte state arabe din regiune. Liban, Yemen, Bahrein, sunt alte câteva exemple ale unor state în care revoltele populare s-au declanșat și desfășurat. În nici unul dintre acestea, însă, consecințele nu au fost atât de dramatice.

Limitate inițial la câteva orașe, violențele s-au extins, însă nu generalizat, ci punctiform, în jurul unor localități mai importante cum ar fi Damasc și Alep. Deși inițial forțele guvernamentale păreau a controla situația, în timp, acestea și-au pierdut în mod gradual controlul asupra entităților teritoriale, odată cu abilitatea de a răspunde cu tact provocărilor opoziției. La rândul lor, forțele opoziției au acționat inițial dezorganizat, dar capacitatea de rezistență și schimbarea frecventă a tacticilor au împiedicat accesul forțelor guvernamentale în unele regiuni, făcând astfel posibile desfășurarea unor atacuri cu bombe la scară largă în așezări urbane importante precum Alep, Damasc, Homs, în unele dintre acestea pierzându-și viața figuri cheie ale guvernului sirian. Succesul raportat de forțele rebele în luptele cu forțele guvernamentale a condus la extinderea zonelor de

conflict, astfel că în iulie 2012, zonele cuprinse de lupte acopereau aproape toată partea de est a Siriei (figura nr. 5)

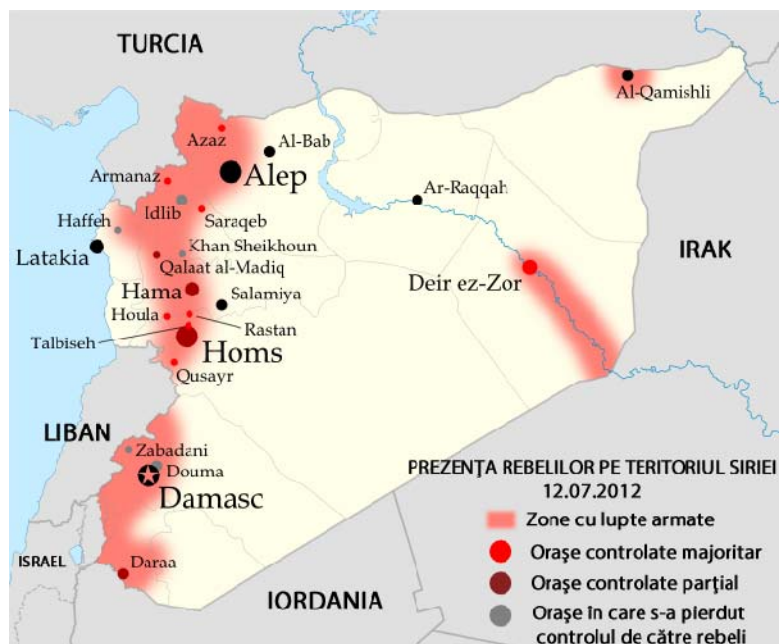

Figura nr. 5. Extinderea grupurilor rebele în principalele orașe din Siria¹²

În timp, de-a lungul celor doi ani de conflict deschis, grupurilor extremiste violente, locale li s-au alăturat luptători străini. În acest sens, la începutul anului 2012 oficiali americani declarau că situația din Siria a creat ocazia pentru elemente teroriste aparținând Al-Qaeda de a se infiltra în rândurile rebelilor și de a coordona atacuri.

¹² ***, *Syrian Uprising: Map Update 5*, www.polgeonow.com/2012/07/syria-uprising-map-update-5.html

La începutul anului 2013, forțele rebele continuau să se deplaseze către sud-est de Aleppo, ocupând orașe precum Al-Thawra, Raqqah.

În nord-vestul țării, situația este ceva mai complicată, în scenă apărând și grupuri ale milițiilor kurde care au ocupat orașul Ramilan (figura nr. 6).

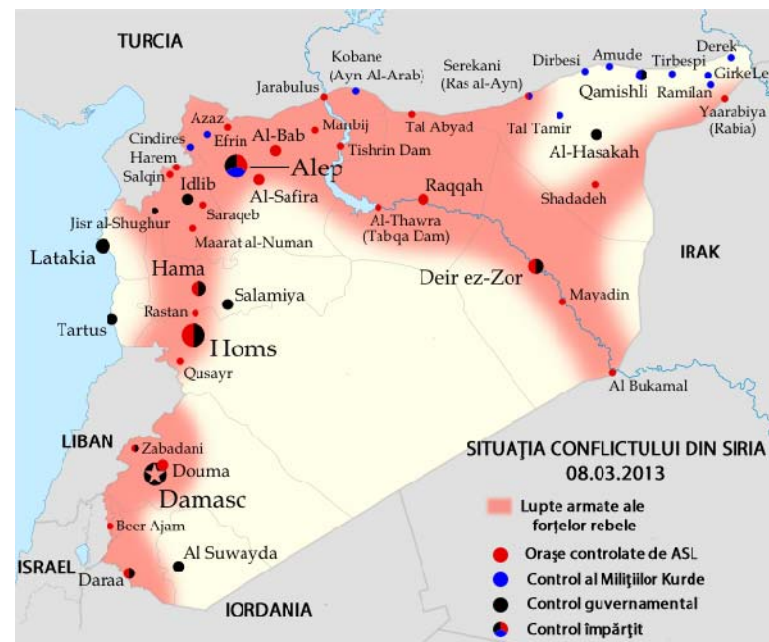

Figura nr. 6. Situația actuală a conflictului din Siria¹³

Grupurilor combatante principale cum ar fi forțele guvernamentale sau cele rebele (reunite acum sub numele de Armata Siriană Liberă - ASL) li s-au alăturat pe frontul de luptă grupuri militante precum Jabhat al-Nusra, cunoscut și drept Al-

¹³ ***, *Syrian Uprising: Map Update 5*, www.polgeonow.com/2012/07/syria-uprising-map-update-5.html

Nusra Front. Acest grup este aliat al Armatei Siriene Libere, și se presupune că a avut un rol important în luptele pentru ocuparea localităților Al-Safira și Shadadeh, succesul datorându-se în mod special luptătorilor străini, foarte bine instruiți, proveniți din țări precum Libia, Irak sau Arabia Saudită¹⁴.

Având în vedere evoluția conflictului în ultimul an de zile, este de așteptat ca situația internă a Siriei să degereze pe viitor, implicarea în lupte a milițiilor kurde putând sugera o eventuală desprindere de Siria a minorității kurde. Această perspectivă ar putea pune probleme integrității teritoriale a Siriei, pe lângă kurzi existând pe teritoriul sirian și alte minorități localizate într-un areal bine delimitat, alewiții fiind un bun exemplu în acest sens.

Așadar, opinia noastră cu privire la situația Siriei este una rezervată, recăpătarea stabilității interne, în condițiile în care elemente extremist fundamentaliste luptă deja pe teritoriul său, depinzând numai de sprijinul unei intervenții militare externe, la apelul autorităților Siriene.

2.1.2. Conflictul israeliano-palestinian

Suntem de părere că pentru înțelegerea situației actuale a conflictului israeliano-palestinian este necesară o analiză a perioadei 1990-2002, aceasta putând fi considerată perioada în care s-au modelat direcțiile actuale de evoluție a conflictului.

Astfel, începutul anilor '90 găsește una dintre părțile conflictului, și anume Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP), într-o poziție sensibilă rezultată din excluderea de la Conferința de la Madrid asupra Orientului Mijlociu, din octombrie 1991, și ignorarea de către monarhiile petroliere care

îi suspendaseră orice sprijin financiar. Pe fondul câștigării alegerilor din Israel de către laburiști și a intensificării atitudinilor radicale atât din partea mișcărilor islamiste prin Hamas și Jihadul Islamic, cât și a grupării israeliene Kach, urmașă a ideologiei rabinului Meir Kahane, au loc discuții în cadrul procesului inițiat la Madrid. În urma acestora, e posibilă recunoașterea formală, reciprocă a Israelului și a OEP, ca preambul la „*Declarația de principii asupra dispozițiunii provizorie de autonomie*”¹⁵, semnată la 13 septembrie 1993. În ciuda acestui act diplomatic, cele două părți continuă seria dezacordurilor. Yitzhak Rabin se opunea înființării unui stat palestinian, în timp ce Yasser Arafat, președintele OEP, susținea ferm crearea acestuia. În lipsa unor progrese evidente ale discuțiilor s-au înmulțit nemulțumirile, exprimate din ce în ce mai puternic prin intermediul islamiștilor din Hamas. Asumarea unui rol major de către Hamas a introdus un nou factor în evoluția conflictului: divizarea poporului palestinian între OEP și Hamas. Pentru OEP acest lucru însemna o nouă lovitură, pentru că principalul său merit până în acel moment fusese modul în care a reușit să gestioneze unitatea poporului palestinian. Situația era dificilă pentru OEP, în special dacă adăugăm și situația refugiaților palestinieni din taberele aflate în Iordania, Siria și Liban.

De cealaltă parte, Israelul se confrunta cu o situație similară, guvernul trebuind să facă față presiunilor dinspre taberele extremistă și a ortodocșilor ultra-naționaliști, pentru a nu ceda teritorii din „țara promisă” poporului lui Israel, în favoarea arabilor musulmani, comparați cu canaaniții Vechiului

¹⁴ ***, *Syria Uprising Map: March 2013*, www.polgeonow.com/2013/03/syria-uprising-map-march-2013-9.html

¹⁵ Francois Massouille, *Conflictele din Orientul Mijlociu*, Editura ALL, București, 2003, p. 109.

Testament. Motivațiile religioase au fost de altfel cele care au legitimat izbucnirea violențelor. Hamas inițiază în aprilie 1994 o serie de atentate sinucigașe¹⁶ ca replică la masacrul de la moscheea din Hebron comis de un extremist din Kiryat Arba. Violențele continuă și după asasinarea premierului Yitzhak Rabin de către Yigal Amir, susținător al dreptei radicale israeliene, la 4 noiembrie 1995. Dispariția premierului și îndepărtarea de la putere a lui Shimon Perez va împiedica orice dialog între cele două părți implicate în conflict, OEP fiind lipsită de interlocorii dialogului. Noul premier israelian, Benjamin Netanyahu, nu va continua politica de dialog a predecesorului său cu Autoritatea Palestiniană, ba mai mult, promovează un plan de extindere¹⁷ a frontierelor Israelului. Acest plan a fost perceput drept o concesie făcută aripilor extremiste condusă de Ariel Sharon, pentru a menține coeziunea guvernului de la Tel Aviv, coeziune ce a fost erodată de acordurile de la Wye Plantation, din anul 1998. În aceste condiții Ehud Barak îi succede lui Benjamin Netanyahu în funcția de premier în perioada anilor 1999-2000, dar scurta perioadă de guvernare acestuia nu reușește să îmbunătățească raporturile dintre părțile implicate în conflict, dar marchează reizbucnirea Intifadei. Momentul inițial¹⁸ al acesteia este plasat în septembrie 2000, după vizita lui Benjamin Netanyahu, încă lider al opoziției, la Haram al-Sharif. Începută ca o mișcare de protest de stradă a palestinienilor, cea de a doua intifadă se

---

¹⁶ Francois Massouille, *op.cit.*, 2003, p. 110

¹⁷ *Ibidem*, p. 111.

¹⁸ Samir Kumar Das, *Peace processes and peace accords*, Sage Publications India, New Delhi, 2005, p. 88.

transformă rapid într-o luptă armată de gherilă împotriva ocupației israeliene a teritoriilor palestinienilor.

Criza palestiniano-israeliană a căpătat noi dimensiuni în 2002. În primul rând, pe fundalul întăririi orientării dure în Israel, Intifada este dublată de serii de atentate sinucigașe extrem de periculoase. Regimul Ariel Sharon a replicat cu vigoare: în aprilie 2002, armata israeliană a atacat teritoriile palestinienilor¹⁹, reproșându-i lui Yasser Arafat incapacitatea de a respecta Acordurile de la Oslo, din 1993 și de a controla mișcările extremiste Hamas și Jihadul Islamic. În acest context, acțiunile Israelului au încălcat Rezoluția ONU nr. 1397, promovată de SUA, care reiterează principiile edificării statului palestinian și ale reglementării pașnice a conflictului israeliano-palestinian.

Problema palestiniană se complicase și prin disensiunile din cadrul Autorității Palestiniene, precum și prin dezacordurile dintre aceasta și diaspora palestiniană sau dintre arabii moderați și fundamentalistii islamici. Vârsta înaintată a lui Yasser Arafat (72 de ani) și necunoscutele privind succesiunea la putere, au menținut un spațiu al incertitudinii la nivelul superior al Autorității Palestiniene.

La întâlnirea arabă de la Beirut, din 27-28 martie 2002, se adoptase, pe de altă parte, planul de pace al prințului moștenitor Abdallah Ben Abdelaziz al Arabiei Saudite: recunoașterea Israelului, retragerea armatei israeliene în frontierele de la 4 iunie 1967 și crearea statului palestinian. Liderii arabi l-au acuzat pe Sharon că urmărește, în fapt, să creeze o rețea de bantustane palestinienilor, într-o masă de colonii evreiești. Ieșirea

---

¹⁹ Beverly Milton-Eduards, *The Israeli-Palestinian conflict: a people war*, Routledge, New York, 2009, p. 157.

din criză este greu de întrevăzut în condițiile în care atât palestinienii, cât și israelienii sunt împinși de escaladarea violențelor armate spre poziții ireconciliabile. UE a aderat la planul saudit (care include și problema revenirii în țară a refugiaților), însă SUA și Israelul au rămas în expectativă până la 24 iunie, când președintele George. W. Bush s-a pronunțat din nou în favoarea existenței unui stat palestinian, înființat prin negocieri directe israeliano – palestiniene, fără condiții palestiniene prealabile. O lună mai târziu, în data de 22 iulie, armata israeliană intervine în Ghaza ucigând un cunoscut lider Hamas, în ciuda faptului că organizația anunțase că era dispusă să înceteze atacurile sinucigașe. La 10 august, 12 organizații palestiniene au ajuns la o înțelegere referitoare la un proiect comun de edificare a unui stat independent, diferit de “planul Hamas”. Câteva zile mai târziu, la 18 august, înalți “demnitari israelieni și palestinieni au semnat un protocol de securitate în Ghaza, iar la 17 septembrie, *Cvartetul*²⁰ (SUA, UE, ONU și Federația Rusă) propune un plan de pace centrat pe recunoașterea în etape, a statului independent palestinian. Cunoscut sub numele „Road Map”, planul nu a putut fi definitivat până în anul următor, 2003, când Mahmoud Abbas a fost desemnat prim-ministru al Autorității Palestiniene, în condițiile în care atât Israelul cât și SUA considerau că Yasser Arafat nu mai poate fi considerat un partener de dialog.

Criza politică din Israel, din toamna 2002, s-a aplanat pe moment prin întărirea grupărilor naționaliste de la guvernare și anunțarea alegerilor generale pentru ianuarie 2003. Autoritățile palestiniene au acuzat însă guvernul Ariel Sharon că, sub

---

²⁰ Kirsten E. Schultze, *The Arab-Israeli Conflict*, Pearson Education Ltd, London, 2008, p. 139.

pretextul combaterii terorismului plănuiește, încă din august, transferarea forțată a neevreilor din Cisiordania în Iordania. Remanierea guvernamentală de la sfârșitul lunii octombrie l-a propulsat în funcția de ministru al apărării pe durul și controversatul general Shaul Mofaz, iar la Externe pe Benjamin Netanyahu, în condițiile în care laburiștii au părăsit coaliția de guvernare. Între timp, atentatele sinucigașe și ripostele violente ale armatei israeliene au continuat să rețină atenția agențiilor internaționale de presă. Spre mijlocul lunii noiembrie, Ariel Sharon – candidatul partidului Likud la alegerile generale- a reiterat poziția sa față de palestinieni: recunoașterea statului acestora pe o suprafață de 42% din Cisiordania. Atentatul de la Hebron, din 15 noiembrie 2002 a inflamat din nou criza israeliano-palestiniană. Cvartetul a continuat să preseze ambele părți în conflict pentru a se ajunge la adoptarea unui plan concret de pace. La 25 noiembrie, un val de atentate anti-israeliene s-a înregistrat în Kenya și Israel, cu participarea Al-Qaeda (din septembrie 2002 au căzut victimă conflictelor armate 1998 de palestinieni și 672 de israelieni). În plan diplomatic, veto-ul SUA de respingere a unei rezoluții ONU (3 decembrie 2002) – care declara nule hotărârile Israelului de menținere a colonizărilor și mutare a Capitalei la Ierusalim – au provocat indignare în tabăra palestiniană, dar și nemulțumirile reprezentanților UE, Federației Ruse și Chinei. Imediat, Ariel Sharon a prezentat o schiță de plan de pace: crearea unui stat palestinian, fără Yasser Arafat la conducere și fără forțe armate, dacă palestinienii renunță la terorism și Ierusalim. În aceste condiții, situația cunoaște, în ciuda eforturilor internaționale, noi tergiversări care vor dura până în decursul anului 2003, când Mahmoud Abbas este ales prim-ministrul Autorității

Palestiniene și, implicit, un partener de dialog din partea acesteia, cu Israel și SUA, care, așa cum menționam, considerau că Yasser Arafat nu mai poate fi un partener de dialog.

Concluzionând asupra evoluției conflictului israeliano-palestinian, din perioada 1990-2002, putem afirma că, deși a depus eforturi susținute, comunitatea internațională nu a reușit soluționarea crizei israeliano-palestiniene, „foaia de parcurs” (“Road Map”) nefiind parcursă în întregime, iar o alta va fi foarte greu de stabilit.

Deși s-au depus eforturi susținute din partea comunității internaționale, în prezent conflictul israeliano-palestinian rămâne, încă, o provocare pentru viitor. Evenimentele ultimilor ani, cum au fost Primăvara Arabă, în 2011 sau transformarea, în urma votului în Adunarea Generală a ONU, a Autorității Naționale Palestiniene în stat observator nemembru ONU, similar Vaticanului.

Alegerea acestei soluții de către comunitatea internațională sugerează că atenția actorilor implicați va fi îndreptată spre soluționarea conflictului prin alegerea soluției *două state pentru două popoare*, care presupune înființarea unui stat palestinian alături de cel izraelian pe teritoriul fostului Mandat Britanic al Palestinei.

2.2. Aspecte regionale cu implicații asupra securității regiunilor învecinate

Analiza realizată în subcapitolul precedent a identificat, atât în cazul conflictului armat din Siria, cât și al conflictului israeliano-palestinian, că există o serie de factori care pot influența starea de securitate a zonei estice a Mării Mediterane, dar și regiunile învecinate, precum regiunile Orientului

Mijlociu, Africii de Nord sau Caucazului. Spre exemplificare am ales să ne îndreptăm atenția, în continuarea studiului nostru, către doi dintre acești factori, și anume către situația comunității kurde și către islam și islamism, mai exact către influența lor asupra fenomenului terorist sau a mișcărilor de insurgență.

2.2.1. Problema kurdă

Am observat, în analiza privind conflictul sirian, că în zona de nord-vest a teritoriului Siriei acționează grupuri de miliții kurde, una din previziunile noastre fiind că în viitor e posibil ca aceștia să dorească autonomia față de Siria. Pentru a înțelege mai bine motivele acestei afirmații, dar și pentru a înțelege implicațiile existenței comunității kurde într-o zonă aflată la intersecția a cinci state, patru dintre acestea făcând parte din regiunea Orientului Mijlociu (Siria, Turcia, Iran, Irak), cel de al cincilea aparținând regiunii Caucazului (Azerbaidjan). Dintre acestea, două state se află în zona estică a Mării Mediterane (Siria și Turcia).

La jumătatea secolului al XX-lea, kurzii numărau aproximativ 30 de milioane de oameni, cea mai mare parte trăind în Turcia (16 milioane), Iran (8 milioane) Irak (4 milioane) Siria (1,8 -2 milioane) și, probabil, 200.000 în republicile ex-sovietice, majoritatea în Azerbaidjan. Din punct de vedere religios, kurzii sunt în majoritate sunniți; există, însă și aleviți, o sectă cu elemente islamice și preislamice de credință, și cunoscută prin faptul că a sprijinit kemalismul, deși în ultimi ani s-au dezvoltat în interiorul acesteia elemente radicale de stânga. Organizarea kurzilor este bazată pe structuri

tribale, care de-a lungul istoriei au format chiar forțe militare tribale²¹ în lupta cu autoritățile din Irak, Iran și Turcia.

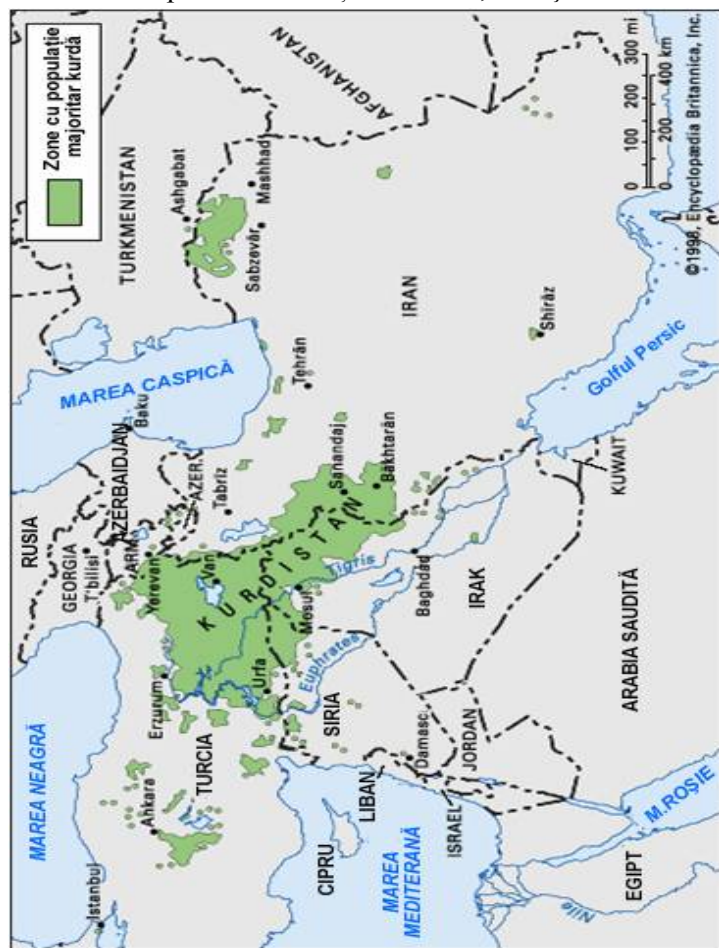

Figura nr. 7. Distribuția geografică a comunității kurde

²¹ Dan Smith, *Dan Smith, The State of the Middle East, Earthscan-Myriad Editions, Brighton, 2008*, p. 90.

Deși divizate administrativ, aceste comunități sunt unite de o istorie și o memorie culturală comune, care au condus la formarea unei identități kurde, ale cărei manifestări ca atare nu au fost cunoscute până în anii finali ai decăderii Imperiului Otoman. După prăbușirea imperiului, puterile aliate învingătoare, Franța și Anglia, au avut inițiativa creării unui stat kurd, prin Tratatul de la Sevre. Conform tratatului, se inițiază un proces în două etape: în stadiul inițial era prevăzut ca zona anatoliană locuită de kurzi să obțină independență imediată, urmând ca în cel de al doilea stadiu să fie alipit și teritoriul locuit de kurzii irakieni. Inițiativa puterilor europene a fost întâmpinată de refuzul lui Mustafa Kemal, conducătorul Turciei – succesoarea Imperiului Otoman –, de a ceda vreo porțiune din teritoriul național²². În aceste condiții, Franța și Anglia abandonează ideea statului kurd, nu însă, și kurzii, care opun rezistență încercărilor de integrare în societățile noilor state formate, Turcia și Irak.

Punerea în practică a ideii constituirii unui stat kurd nu a fost, însă, împiedicată numai de refuzul statelor care găzduiau comunitățile kurde, ci și de fondul tensionat al relațiilor interne, inter-tribale, care s-au transferat, după anul 1975, în planul doctrinelor politice²³. În anul menționat, după ce cu 12 ani în urmă fusese înlocuit la conducerea Partidului Democratic Kurd (PDK), de către Mullah Mustafa Barzani, Jalal Talabani înființează o altă grupare politică, Uniunea Patriotică din Kurdistan (UPK). Lupta dintre cele două partide se intensifică, iar în anul 1990 se transformă într-un adevărat război, PDK aliindu-se în perioada anilor '80, atât cu guvernul de la Teheran

²² *Ibidem*, p. 26.

²³ *Ibidem*, p. 90.

(în războiul iraniano-irakian), cât și cu cel de la Ankara, sprijinind trupele guvernamentale în incursiunile de eliminare a forțelor Partidului Muncitoresc Kurd (PKK). PKK era cunoscută drept o mișcare de stânga naționalistă, care se servea atât de sprijinul politic popular, cât și de acțiuni teroriste îndreptate asupra guvernului turc, dar și a kurzilor care cooperau cu acesta. Campania teroristă a PKK – cea mai activă organizație kurdă – pare să fi fost lansată în anul 1985, atacurile nefiind efectuate numai asupra obiectivelor turcești (țintele predilecte fiind forțele guvernamentale de securitate din Turcia și obiectivele turcești din Europa Occidentală), ci și împotriva intereselor străine din Turcia. PKK includea mai multe facțiuni: Frontul de Eliberare Națională a Kurdistanului (ENRK), Aripa de Răzbunare Metropolitană, Armata de Eliberare a Poporului din Kurdistan (ARKG) și era finanțat, în parte, din “taxe revoluționare” solicitate de la populația kurdă și din activitățile de distribuire a heroinei în întreaga lume. În Irak, unde există o semnificativă minoritate kurdă, și actva PDK, condus de clanul Barzani și UPK, în frunte cu familia Talabani a existat o puternică rezistență privind activitățile PKK în zonă, între gherilele PKK și cele UPK semnalându-se repetate ciocniri. În aceste condiții PKK își stabilește cartierul general în Siria. Datorită faptului că Siria a sprijinit funcționarea PKK și a altor organizații teroriste pe teritoriul său²⁴, între Turcia și Siria au existat diferende destul de grave. În anul 1988, însă, Siria a adoptat o politică de toleranță zero față de activitățile PKK, obligându-l pe liderul grupării, Abdullah Ocalan să părăsească teritoriul său.

---

²⁴ *Ibidem*, p. 90.

După capturarea liderului Abdullah Ocalan, în luna februarie a anului 1999, acțiunile de gherilă s-au redus ca intensitate în Turcia. Ocalan și-a manifestat, recent, sprijinul pentru kemalism și pentru cooperarea între guvern și kurzi. PKK pare să opteze pentru obținerea “autonomiei culturale” și ulterior, pentru garantarea unui statut de autonomie, în zonele cu majoritate kurdă, asemănător cu cel al Corsicai, în cadrul Republicii Franceze.

Pe de altă parte, lideri kurzi, apreciau că planurile guvernamentale de dezvoltare – proiectul „Anatolia”, care presupunea abandonarea a 200 de localități în perspectiva construirii unui vast sistem hidroenergetic și de irigații – viza eliminarea prezenței fizice a kurzilor din regiune. În același sens sunt interpretate și semnalele apropierei turco-siriene din perioada anilor 2000-2002, neuitându-se faptul că înțelegerile de la Adana (1998) dintre Turcia și Siria au privat PKK de baze externe considerate de absolută necesitate și au determinat expulzarea lui Ocalan din Siria.

Blocajul în rezolvarea problemei kurde, cel puțin în cazul comunităților aflate pe teritoriul Turciei, se răsfrânge negativ și asupra procesului de integrare a Ankarei în UE (pe lângă problema kurdă, Ankara se confruntă și cu dinamizarea islamismului fundamentalist – Partidul Virtuții și a naționalismului laic (MHP) sau Partidul Acțiunii Naționaliste).

Procesul de disidență crescândă a populației kurde în dorința creării unui stat independent – Kurdistan (*figura nr. 7*) – la interferența frontierelor cu Iranul, Irakul, Siria și Caucazul, are toate motivele să-i neliniștească pe strategii occidentali, care urmăresc să se bazeze în această regiune a lumii pe stabilitatea Turciei. Totuși, noul guvern islamic moderat de la

Ankara a făcut un gest de bunăvoință, ridicând starea de asediu din provinciile locuite de kurzi (în noiembrie – decembrie 2002).

Revenind la actualitatea conflictului din Siria și la posibilul rol jucat de milițiile kurde în cadrul acestuia, trebuie să menționăm evenimentele din anul 2012, când militanții kurzi din Turcia au anunțat că vor transforma în zonă de război toate zonele populate de comunitatea kurdă, indiferent că se află pe teritoriul Turciei, Irakului sau Iranului, în cazul în care forțele turcești vor intra în Siria. Acest ar putea fi interpretat drept un alt indiciu care ar putea dezvălui viitoarele intenții ale comunității kurde, intenții care ar spori complexitatea mediului de securitate din regiune, pe fondul intensificării elementelor islamiste extremiste participante la conflictul din Siria.

2.2.2. Islam, islamism și influența acestora asupra fenomenului terorist sau a mișcărilor de insurgență

Încă de la început vom face o diferențiere necesară, și anume aceea dintre *Islam* și *islamism*, pentru o mai bună înțelegere a celor expuse. Islamismul, denumit în literatura de specialitate și *Islam politic*, este o teologie politică, o analiză și o critică a aranjamentelor politice din perspectiva religioasă²⁵. Poate fi, de asemenea, definit și ca interpretare și folosire a religiei în scopuri politice, însă indiferent de definirea adoptată, islamismul, deși are conexiuni cu Islamul, este diferit de acesta, principala diferență constând în faptul că islamismul este o ideologie politică, pe când Islamul este o religie. Dacă islamismul poate fi caracterizat ca fiind centrat pe aspectele „pământești” ale vieții, Islamul cuprinde în principal învățături religioase ce aparțin transcendentalului. Dar, nu-i așa, orice

²⁵ William T. Cavannaugh, Peter Scott, *The Blackwell Companion to Political Theology*, Blackwell, Malden and Oxford, 2007, p. 2.

experiență spirituală, transcendențială, ar fi lipsită de sens dacă nu ar putea fi exploatată prin acțiune, ceea ce presupune, evident, interacțiuni cu alți indivizi sau alte grupuri. Din acest punct de vedere fiecare religie reprezintă o *reflecție critică asupra politicului*²⁶. Islamismul este doar o interpretare particulară a Islamului și suntem de părere că ar constitui o eroare considerarea religiei *per se* drept o problemă majoră comparabilă cu terorismul, de exemplu. Islamul nu înseamnă terorism, numai din simplul motiv că terorismul este o strategie, nu o credință, ci o ideologie sau, mai bine spus, un rezultat al acesteia.

Din punct de vedere istoric, Islamul își face cunoscută intrarea pe scena istoriei prin Profetul Mohammed în jurul anului 570. Învățăturile sale adună locuitorii din zonă sub credința că „nu există alt Dumnezeu afară de Allah și Mohamed este profetul său”²⁷; de asemenea el încuraja convertirea creștinilor și a iudeilor din regiune, însă în spiritul toleranței. Pe parcursul timpului, tot mai multe comunități locale au îmbrățișat noua religie, în preajma secolului al IX-lea, araba devenind principala limbă de circulație în Orientul Mijlociu.

Cu excepția cruciadelor din perioada secolelor al XI-lea și al XIII-lea, Orientul Mijlociu a fost dominat de musulmani o perioadă de aproximativ paisprezece secole. Căderea Imperiului Otoman, după Primul Război Mondial, a dus la reapariția stării conflictuale în regiune, evreii reclamând drepturi teritoriale, în special asupra Palestinei; crearea statului Israel, la 14 mai 1948, a alimentat tensiunile religioase deja existente, care s-au

²⁶ *Ibidem*, p. 3.

²⁷ *** *Coranul*, Editura Islam, București, 2006, p. 118.

transformat în războaie duse în numele dreptului de posesiune a teritoriilor²⁸. Liderii religioși au adus argumente care să motiveze lupta pentru teritorii. Rabinul Meir Kahane, membru al Extremei drepte din Israel, asasinat la New York în 1990, afirma că „*Nu există mai multe mesaje în iudaism. Există doar unul. Și acest mesaj este să faci ceea ce vrea Dumnezeu. Uneori, Dumnezeu vrea ca noi să mergem la război, alteori vrea să trăim în pace... Dar există numai un singur mesaj: Dumnezeu a vrut ca noi să venim în această țară și să întemeiem un stat evreiesc*”²⁹.” De aici până la apariția fanatismului religios nu a fost decât un pas.

Din punct de vedere doctrinar, până la incursiunile napoleoniene de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, islamul intrase într-o acută stare de declin. Companiile napoleoniene au sporit îngrijorarea privind starea islamului, constituindu-se totodată într-un catalizator al tuturor dezbaterilor privind declinul său momentan. Doctrinile și instituțiile fundamentale, tradiționale erau amenințate de sistemul de valori seculare: liberal-naționaliștii aveau ca idee centrală individul și statul, idee ce contracara viziunea religioasă; ideologiile socialiste promiteau – contrar celor religioase – raiul pe pământ, fără existența posibilității mântuirii în viața de apoi. Tot ceea ce intra până atunci sub incidența religiei este acum degradat, devalorizat într-o singură variabilă, în relațiile sociale.

În spatele acestei transformări s-a aflat triumful economiei, tehnologiei și acțiunilor militare, majoritatea având ca punct de plecare Europa Occidentală. Versiunile

---

²⁸ Francois Massouille, *op.cit.*, 2003, p. 110.

²⁹ Karen Armstrong, *O istorie a lui Dumnezeu*, Cartea Românească, București, 2001, p. 326.

secularismului, totalitarismul de stânga și dreapta ale secolului al XX-lea au dat și mai multe argumente islamistilor pentru a condamna modelul occidental drept un model inaplicabil. Cu toate aceste critici la adresa civilizației vestice, islamistii au aplicat cu succes rețeta tehnologiei occidentale, combinată cu sistemul tradițional de valori. Pentru majoritatea islamistilor, o soluție ar fi fost: fie să reformeze sistemul de valori prin modernizare, fie prin revitalizarea credinței și a practicilor primare ale religiei. Potrivit puritanilor islamici, nereușitele din trecut nu indică o slabă capacitate de adaptare la idei noi, ci erori apărute ca urmare a îndepărtării de ideile Profetului.

Se dezvoltă, însă, în regiune și ideologii ce au recuperat idei pozitive, cum ar fi *a treia cale* a lui Muammar Al Qathafi, o alternativă atât la capitalism, cât și la comunismul ateu, alternativă care fără a exacerba rolul religiei îi recunoaște rolul în societate³⁰. Prin urmare, putem observa tendința, chiar și a unor regimuri cu un grad secular ridicat sau de dictatură militară, deși legitima conducerea invocând principii islamice. Căutând să mențină controlul, islamul a fost de obicei folosit pentru a motiva acțiuni violente, de represiune asupra populației. Există și situația inversă: fundamentalistii islamici care recurg la violențe îndreptate împotriva conducerii laice care nu este destul de devotată principiilor teocratice atunci când ajunge la putere. Această situație a fost identificată la frățiile musulmane din Egipt, Iordania sau Siria, dar există și în țări nearabe, dar islamice, cum ar fi Turcia și Iran.

În ultimele decenii, islamul a devenit punct de referință al unei largi palete de activități politice, inițial în Orientul

---

³⁰ Muammar Al Qathafi, *The Green Book*, Public Establishment for Publishing, Advertising and Distribution, Tripoli, 1980, pp. 33, 77-90.

Mijlociu. Termenul de „Islam politic” a fost folosit, în general, pentru a evidenția explozia fără precedent a religiei islamice, cu implicații în politica seculară, și asupra formelor pioase de credință și ritual cuprinse în mai largul concept al religiei islamice. Islamul politic și-a manifestat influența asupra deciziilor politice, în dezvoltarea socio-culturală, dar a fost adeseori ineficient în încercarea de preluare a puterii. Campaniile mișcărilor radicale s-au desfășurat, în special, în domeniul socio-cultural, în jurul unor probleme ce vizau rolul femeii și al bărbatului în societate, fertilitatea, desfășurarea obiceiurilor, dar și acțiuni de marginalizare a creștinilor, cenzura unor produse culturale (filme, piese de teatru și cărți). Ca urmare, practica religioasă strictă s-a răspândit, conducând la o presiune socială crescândă. Organizațiile islamice voluntare s-au înmulțit, iar mijloacele de popularizare a islamului s-au diversificat prin apelarea la mijloace media.

Islamul posedă anumite particularități: scripturalism, puritanism, individualism, tendința spre regulă. De multe ori, acest islam puritan, regenerativ, fundamentalist, îndeplinește funcția naționalismului din alte regiuni: asigură o nouă imagine unor oameni care nu se mai identifică cu poziția lor în comunitate, clan sau trib. Acolo unde aceste forme nu mai sunt funcționale, cei ce le părăsesc sunt dornici să se alăture unei culturi ce le oferă identitate.

În spectrul reprezentat de sectele musulmane, shiismul este cel care se apropie cel mai mult de cultul personalității, opunându-se cultului egalitarist, din punct de vedere religios. Cultul martiriului devine totuna cu cel al personalității. Pe cultul martiriului s-a sprijinit masiv mișcarea lui Khomeini, atunci când a trebuit să mobilizeze masele, dar a fost și primul

abandonat politic de Khomeini, după victoria revoluției iraniene³¹. Khomeini a redus islamul la aplicarea Legii, a „sunnificat” shiismul. Organizarea politică shiită a devenit o republică sub autoritatea erudiților, diferența venind din faptul că nu se aplică voința poporului, ci voința divină, manifestată prin unica Lege: *șarī'ā*.

Lumea islamică este în ultima perioadă influențată de o percepție a islamului care a fost numită de către musulmanii moderați *wahhabism*. Cei implicați, însă, nu agreează această denumire preferând-o pe cea de *salafism*^{*}. Nu este vorba despre o mișcare organizată, ci despre o viziune islamică care dă întâietate unei lecturi literale și puritane a Coranului, respingând chiar istoria lumii islamice din epoca ce a urmat celei a Profetului și a însoțitorilor săi. Este un fundamentalism care vrea să impună *șarī'ā* ca unică regulă de comportament uman și social, refuzând legătura cu orice formă de cultură ce s-ar putea dezvolta alături de cea strict religioasă (literatură, arte plastice etc.). Această formă de islam se poziționează într-o opoziție clară față de creștinism și iudaism. Una din caracteristicile sale principale este trasarea unei linii de demarcație între adevărata credință (*din*) și impietate (*kuf*), linie care e trasată frecvent în interiorul comunităților musulmane³².

Wahhabismul saudit, fondat de Abd-el Wahhab³³ (1703-1791), încurajează scripturalismul, refuzând contactul cu orice nu aparține de islam, fiind constituit ca reacție la alte școli

³¹ Roland Machatschke, *Islam*, SCM-Canterbury Press, London, 1995, p. 69.

* Termenul trimite la adepții islamului salafilor, însoțitorii profetului.

³² Mohammed Ayoob, Hasan Kosebalaban, *Religion and politics in Saudi Arabia: Wahhabism and the state*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2009, p. 106

³³ *Ibidem*, p. 52.

islamice, nu contra Occidentului. Saudiții au jucat un rol cheie în răspândirea fundamentalismului modern. Manifestările naționalismul arab, și ale shiismul iranian au încurajat, în planul religios, un tip de islam sunnit doctrinal, conservator, foarte ostil, însă, formelor occidentale de civilizație (ierarhia religioasă în Arabia Saudită este independentă de Casa Saud). Saudiții au răspândit wahhabismul, acesta fiind adoptat și de alte școli. Accentul este mai degrabă plasat pe *tawhid* (ideologie), decât pe *fiqh* (învățătura religioasă) și *ibadat* (ritualul ruăciunii), pe *fatwa* (conducerea religioasă)³⁴ și redactarea de tratate despre ceea ce este permis și interzis, care sunt apoi difuzate fie sub formă de broșuri cu tentă didactică, fie în formă electronică pe Internet. Saudiții au întrebunțat mare parte a puterii lor financiare pentru difuzarea acestui tip de învățatură.

Fundamentalistii islamici, în ansamblul lor, vizează atât comunități, cât și indivizi izolați în căutarea unei apartenențe, identități. Această tendință de islamizare globală ce pleacă de la ideea unei comunități musulmane universale, poate fi realizată, din punct de vedere al noilor fundamentalști, prin îndepărtarea culturii occidentale dominante, cu precădere a formei sale americane. Realizarea *'umma* – integralitatea comunității musulmane – înseamnă universalizarea islamului, cu musulmani a caror identitate nu va depinde niciodată de teritoriu sau națiune. Apariția unui sistem secular, care să exercite un control asupra statului, ar însemna ca acest sistem să fie situat deasupra *'umma*, ceea ce ar fi o impietate. Statul poate fi obligat să răspundă pentru încălcarea Legii *šarī'ā* sau

---

³⁴ *Ibidem*, p. 106.

pentru nereușita în aplicarea ei, dar nu în fața unui sistem impus de voința populară care nu ar ține seama de cea divină³⁵.

Pe de altă parte Ibn Khaldun (1332-1406), filosof și om de stat musulman, enunța într-una dintre lucrările sale o definiție a guvernului, cel care gestionează statul, pe care îl considera drept „*instituția ce împiedică orice injustiție în afara celei comise de el însuși.*”³⁶. Poate de aceea, pentru buna funcționare a *'umma*, singura condiție necesară unității acestei societăți este cea a credinței.

Un exemplu elocvent de acțiune fundamentalistă este organizația teroristă Al-Qaeda, a cărei voce era liderul său, Bin Laden. La 24 noiembrie 2002, publicația „The Guardian” a făcut cunoscute principalele obiective de luptă și justificările doctrinare ale liderului Bin Laden, „inamicul public numărul 1” al luptei împotriva terorismului internațional³⁷. În viziunea fostului lider fundamentalist, cei ultragiați au dreptul de a lupta cu armele, Allah protejându-i în acest sens. Lupta împotriva „necredincioșilor” este o lovitură aplicată lui „Satan”. SUA se fac vinovate de înființarea și susținerea statului Israel și de ajutorul oferit evreilor în Palestina. În plus, SUA au aprobat presiunile antimusulmane din Somalia, Cecenia, Kashmirul Indian, au patronat regimurile antiislamice, au „jefuit” petrolul „poporului musulman” etc. SUA sunt, deci, „agresoare” și împotriva lor trebuie purtat un neînterupt Jihad. Efortul armat al Al Qaeda urmărește adițional și islamizarea întregii lumi,

---

³⁵ David Westerlund, *Questioning the secular state: the worldwide resurgence of religion in politics*, C. Hurst & Co. Publishers Ltd., London, 1996, pp. 169-173.

³⁶ Ibn Khaldun, *The Muqaddimah, an Introduction to History*, Princeton University Press, Princeton, 1969, p. 240.

³⁷ www.guardian.co.uk/world/2002/nov/24/theobserver

purificarea civilizației prin supunerea față de *šarī'a*, consolidarea "Națiunii Islamice. Discursul lui Ben Laden este o respingere în bloc a civilizației occidentale, cu elemente de critică a experienței politice sovietice și cu puternice accente antisemite. „Împărăția lui Allah” va trebui să succeadă dominației „rasei albe”, „bolnave” și „necredincioase”, și lupta armată împotriva apărătorilor ei este pe deplin justificată. Astfel, potrivit acestei idei, bogații și săracii, și „albii”, „negrii” sau „galbenii” nu se vor reconcilia decât acceptând „Legea lui Allah”.

Credem că aspectele relaționate Islamului, islamismului și, în general, atitudinilor fundamentalist-extremiste analizate în acest subcapitol sunt de o importanță majoră în înțelegerea consecințelor Primăverii Arabe, în majoritatea statelor în cauză, grupurile de extremiști, jihadiști sau insurgenți acționând în mod frecvent în sensul destabilizării interne, așa cum se întâmplă în Siria, sau în Mali.

Oliver Roy³⁸ este de părere, însă, că radicalismul politic islamic nu este o consecință directă a acestor tendințe religioase, ci că, mai degrabă, se constituie într-un factor suplimentar adăugat islamizării, într-un spațiu de contestare antiimperialistă și al lumii a treia.

---

³⁸ Oliver Roy, *L'Échec de l'islam politique*, Seuil, Paris, 1992, p. 238.

CAPITOLUL 3. MEDITERANA DE EST – NEXUS AL PUTERILOR REGIONALE ȘI INTERNAȚIONALE ANGAJATE ÎN COMPETIȚIA PENTRU RESURSE

Zona estică a Mării Mediterane nu constituie doar un spațiu de intersecție regională și internațională, ci și unul al întâlnirii intereselor unor puteri regionale și internaționale angrenate în competiția pentru resurse, așa cum am observat în analiza noastră din primul capitol al lucrării.

Mai mult, zona estică constituie un punct de intersecție al principalelor rute navale de transport al resurselor energetice.

3.1. Importanța strategică a Mediteranei de est – rutele de transport al resurselor energetice

Importanța strategică a zonei estice a Mării Mediterane este dată, pe lângă aspectele geostrategice de ordin militar, de existența Canalului de Suez, navigarea pe acesta reducând ruta de transport europeană dintre Oceanul Atlantic și Oceanul Indian, via Marea Mediterana cu mai bine de 8000 de kilometri, față de ruta care ar ocoli continentul African (figura nr. 1), dar și de existența conductei SUMED (*Suez-Mediterranean Pipeline*). Acestea facilitează transportul resurselor energetice prin intermediul mijloacelor maritime.

Canalul de Suez reprezintă o rută de transport al petrolului din golful Persic către Europa și America. În anul 2011, de exemplu, producția mondială de petrol s-a situat la nivelul a 87 de milioane barili pe zi, peste jumătate din această cantitate fiind transportată cu ajutorul mijloacelor maritime de transport, a tancurilor petroliere, pe rute maritime fixe. Canalul

de Suez face parte din cele șapte strâmtori prin care trec principalele rute de transport al petrolului, alături de Canalul Panama, Strâmtoarea Malacca, Strâmtoarele turcești Bosfor și Dardanele, etc.

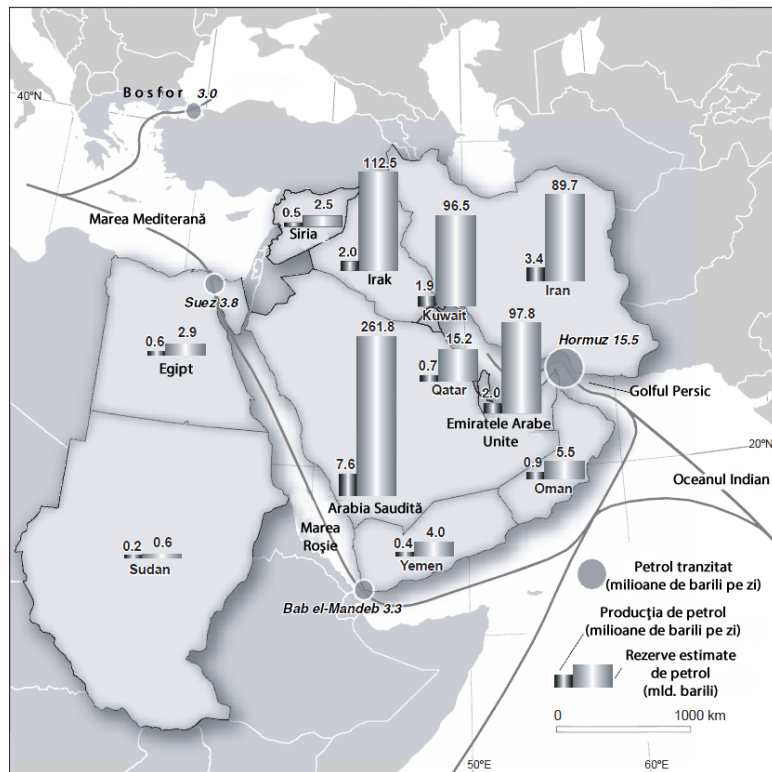

Figura nr. 8. Rute maritime de transport al petrolului în zona estică a Mării Mediterane

Canalul de Suez se află în Egipt, și unește Marea Roșie și Golful Suez cu Marea Mediterană. Dintre navele care au traversat în anul 2011 canalul, 20 % transportau țiței iar 6% gaz lichefiat dinspre Golful Persic către America și Europa (figura nr. 8).

Conducta SUMED reprezintă singura rută alternativă de transport al țițeiului dinspre Marea Roșie către Marea Mediterană (figura nr. 9), în cazul în care transportul prin Canalul de Suez nu s-ar putea realiza.

Figura nr. 9. Traseul conductei SUMED

O eventuală închidere a Canalului de Suez, concomitent cu închiderea conductei SUMED, ar însemna alegerea rutei ce ocolește Capul Bunei Speranțe, parcurgerea a aproximativ 8000

de km în plus și o întârziere de 15 zile pentru destinații către Europa și între 8 și 10 zile către SUA³⁹.

3.2. Previziuni privind rolul zonei în competiția pentru resurse

Având în vedere bogatele rezerve de gaze naturale, dar și sărăcia solului unora dintre statele analizate în resurse energetice, credem că tendințele viitoare, în ciuda disensiunilor actuale, se vor dezvolta în sensul cooperării economice, ceea ce va conduce la crearea de consorții economice multinaționale.

În funcție de poziția pe care o va adopta Rusia, pentru a consolida poziția GAZPROMULUI în regiune în scopul impunerii ca jucător major în industria extracției de gaze naturale și a transportului acestora, statele din zonă se pot alia, fie între ele, fie cu GAZPROMUL, pentru a-și urmări interesele naționale.

Din acest punct de vedere, atât Ciprul cât și Israelul prețuiesc expertiza tehnică deținută de Rusia și, de asemenea, apreciază potențialul sprijin politic de care s-ar bucura fiecare dintre aceste două state în disensiunile pe care le-ar putea avea cu Turcia în privința exploatărilor de gaze naturale aflate în apropierea părții de nord a Ciprului.

Totodată, în ceea ce privește prezența economică rusească în zonă, apreciem că aceasta va depinde masiv de evoluția conflictului Sirian, o eventuală victorie a rebelilor putând însemna, poate, chiar și imposibilitatea de a-și menține singura bază din Mediterana. Mai mult, în cazul scenariului în care minoritatea alewită ar dori autonomie față de Siria, teritoriul

ocupat în prezent de această comunitate obstructionând în mare măsură accesul Siriei, nu numai la resurse energetice, ci și accesul maritim.

Per ansamblu, cantitatea resurselor de gaze naturale din platforma estică a Mării Mediterane, precum și destinația finală a acestora (în principal Europa), ne fac să afirmăm că Europa își va mări atenția dedicată acestei zone, și va încerca să găsească noi modalități de cooperare pentru creșterea stabilității și securității în regiune.

---

³⁹ ***, *World Oil Transit Chokepoints*, US Energy Information Administration, August 22, 2012, p. 7.

CONCLUZII

Aspectele specifice analizate în capitolele lucrării ne conduc, în continuare, spre formularea câtorva concluzii:

- deși poate fi considerată o zonă omogenă din punct de vedere cultural (influențele climatice, profilele religioase majoritar musulmane), politica externă dezvoltată de fiecare stat al zonei a condus mai degrabă către apariția de disensiuni, și mai puțin către relații de cooperare solide, de durată;
- configurația geostrategică a suferit modificări ca o consecință directă a desfășurării Primăverii Arabe. Procesele de democratizare sprijinite de noile regimuri nu au adus la putere, până acum, forțe politice care să sprijine acordurile angajate de fostele regimuri;
- din cauza nivelului scăzut de predictibilitate a acțiunilor noilor autorități, este imposibilă o reconfigurare rapidă a alianțelor strategice zonale;
- mai mult, acestei lipse de predictibilitate, care a adus un grad mai mare de instabilitate în zonă, i se poate adăuga situația dramatică a Siriei, a cărei instabilitate internă, poate fi exportată fie prin intermediul milițiilor kurde din nord-vestul țării către comunitățile kurde, învecinate, din Irak, Iran, Turcia sau Azerbaidjan, fie prin intermediul grupărilor fundamentaliste de luptători rebeli, asemănător modelului Cecenia-Daghestan.
- în privința conflictului israeliano-palestinian, credem că acesta este dificil de rezolvat, el putând continua atâta timp cât politica și geografia vor fi strâns legate de tradiția religioasă. Având în vedere semnificația locurilor sfinte de pe teritoriul Israelului pentru fiecare dintre cele trei mari religii locale cu largă răspândire internațională, atâta timp cât religia va

influența politica, în regiune conflictualitatea va fi întotdeauna prezentă. Previzionăm că această legătură va fi una de durată, bazându-ne pe datele privind viața politică israeliană, pe de o parte, și incidența actelor teroriste comise de susținătorii cauzei palestinienne, pe de altă parte. Un indicator potrivit al influenței religioase, din ce în ce mai crescute, este evoluția procentajului voturilor acordate partidelor din Knessetul Israelian. Astfel, în perioada anilor 1949-1999, sprijinul acordat partidelor religioase a cunoscut o creștere⁴⁰ de la 12,2% (în anul 1949) până la 20,9% (în anul 1999), pe când partide precum cel laburist au înregistrat o scădere, de la 35,7% (în anul 1949) până la 20,2% (în anul 1999).

- importanța strategică a zonei va crește, pe fondul exploatărilor de gaze naturale, și odată cu aceasta se va dori securizarea mai puternică a rutelor de transport al resurselor energetice care o tranzitează.

În final, ne exprimăm opinia că zona estică a Mării Mediterane, la fel ca regiunile învecinate ale Orientului Mijlociu, Africii de Nord sau Caucazului, prezintă caracteristici care sub influența factorilor adecvați pot transforma zona în direcția unei stabilități și a unei stări solide de securitate, fie într-o furtună de insecuritate care se poate răspândi facil în regiunile adiacente.

---

⁴⁰ Francois Massouille, *op.cit*, 2003, p. 116

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. *** *Coranul*, Editura Islam, București, 2006
2. ***, *Russia, Iran set to counter US-Israeli strike against Iran*, www.eutimes.net/2012/04/russia-iran-set-to-counter-us-israeli-strike-against-iran/
3. ***, *Syria Uprising Map: March 2013*, www.polgeonow.com/2013/03/syria-uprising-map-march-2013-9.html
4. ***, *Syrian Uprising: Map Update 5*, www.polgeonow.com/2012/07/syria-uprising-map-update-5.html
5. ***, *World Oil Tranzit Chokepoints*, US Energy Information Administration, August 22, 2012
6. MILTON-EDUARDES, Beverly *The Israeli-Palestinian conflict: a people war*, Routledge, New York, 2009.
7. SMITH, Dan, *The State of the Middle East*, Earthscan-Myriad Editions, Brighton, 2008.
8. WESTERLUND, David, *Questioning the secular state: the worldwide resurgence of religion in politics*, C. Hurst & Co. Publishers Ltd., London, 1996.
9. MASSOUILLE, Francois, *Conflictele din Orientul Mijlociu*, Editura ALL, București, 2003.
10. IBN KHALDUN, *The Muqaddimah, an Introduction to History*, Princeton University Press, Princeton, 1969.
11. ALTERMAN, Jon B. MALKA, Haim, *Shifting Eastern Mediterranean Geometry*, Center for Strategic and International Studies, The Washington Quarterly, Summer 2012, p. 119, <http://dx.doi.org/10.1080/0163660X.2012.706512>
12. RUDOREN, Judi, LANDLER, Mark, *With Obama as Broker, Israelis and Turkey End Dispute*, www.nytimes.com/2013/03/23/world/middleeast/president-obama-israel.html?pagewanted=all&_r=0
13. ARMSTRONG, Karen, *O istorie a lui Dumnezeu*, Cartea Românească, București, 2001.
14. SCHULTZE, Kirsten E., *The Arab-Israeli Conflict*, Pearson Education Ltd, London, 2008.
15. AYOUB, Mohammed, KOSEBALABAN, Hasan, *Religion and politics in Saudi Arabia: Wahhabism and the state*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2009.
16. AL QATHAFI, Muammar, *The Green Book*, Public Establishment for Publishing, Advertising and Distribution, Tripoli, 1980.
17. ROY, Oliver, *L'Echec de l'islam politique*, Seuil, Paris, 1992.
18. MACHATSCHKE, Roland *Islam*, SCM-Canterbury Press, London, 1995.
19. Samir KUMAR Das, *Peace processes and peace accords*, Sage Publications India, New Delhi, 2005.
20. CAVANNAUGH, William T. Peter SCOTT, *The Blackwell Companion to Political Theology*, Blackwell, Malden and Oxford, 2007.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE “CAROL I”

Redactor: Daniela RĂPAN
Tehnoredactor: Marioara Petre-Băjenaru

Bun de tipar: 10.04.2013

Hârtie: A4
Coli tipar: 3,43

Format: A5
Coli editură: 1,718

Lucrarea conține 56 pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Site: <http://cssas.unap.ro>

0162/397/2013

C. 273/2013